

УДК 37.015.311

Огнев'юк В.О.,

*ректор Київського університету імені Бориса Грінченка,
президент Української академії акмеологічних наук,
доктор філософських наук, професор,
академік НАПН та УААН*

АКМЕ-ОСОБИСТІТЬ, АКМЕ-СУСПІЛЬСТВО, АКМЕ-КРАЇНА

У статті розглядається проблема розширення об'єкта дослідження акмеології до макрорівня окремої країни. Ставиться завдання розгляду вершинних досягнень як окремої людини, так і спільнот у контексті розбудови держави. Наголошується на необхідності консолідації зусиль наукової спільноти щодо проблеми досягнення стану досконалості особистістю, суспільством, країною.

Ключові слова: акме-особистість, громадянське суспільство, акме-країна.

На сучасному етапі свого становлення *акмеологія* є сферою наукових знань про людину, що виявляє закономірності, фактори та умови самореалізації творчого потенціалу особистості на шляху до вищих досягнень діяльності як професійної, так і непрофесійної; а також закономірності, фактори та умови прогресивного розвитку соціальних спільнот. На сьогодні стан розвитку акмеологічних досліджень пов'язаний з філософським осмисленням як розвитку окремої особистості, так і суспільства в цілому. В наш час до суб'єктів акмеологічного розвитку зараховують не лише людину, але й організації, середовище життєдіяльності (соціальне, побутове, професійне), спільноти, народи (етноакмеологія). *Мета акмеології* у працях вітчизняних науковців, зокрема Гладкової В.М.,

Дубасенюк О.А., Пальчевського С.С., Рибалко Л.С., Яворської Г.Х., зводиться до удосконалення людини і суспільства, допомоги у досягненні вершин їхнього розвитку (акме-вершин). При цьому *об'єктом акмеології* виступає зріла особистість, що прогресивно розвивається і досягає вершин у своїй діяльності, а також людські спільноти, а *предметом* — закони та закономірності, умови та фактори, які сприяють прогресивному розвитку як окремої особистості, так і суспільства. Науковці виділяють кілька груп актуальних *завдань акмеології* як сфери наукової діяльності:

— пов'язані з науковим розкриттям феноменології акме, подальшою розробкою теоретико-методологічних засад акмеології, визначенням її статусу в системі людинознавчих наук;

— спрямовані на вивчення загальних і окремих закономірностей досягнення акме, визначення того спільного, що притаманне усім індивідам, які досягли видатних результатів як суб'єкти діяльності, і водночас аналіз особливого, притаманного конкретному виду професійної діяльності;

— орієнтовані на розробку акмеологічних моделей професіоналізму для різних видів суспільно корисної діяльності (педагогічної, медичної, військової тощо);

— спрямовані на розробку акмеологічних технологій прогресивного розвитку особистості, спільнот людей.

Проте ми вважаємо, що акме та технології їх досягнення варто розглядати не тільки на мікро- та мезорівнях (особистості та спільнот), а й на макрорівні — рівні окремої незалежної самобутньої країни. Країни, яка має власну історію, географію, традиції, законодавчу базу, врешті-решт кордони, які визначають межі її аутентичності. Тому що, з одного боку, саме соціально-економічне середовище країни визначає можливі вершинні досягнення її громадян, окреслює межі прийнятнього та протиправного, етичного та аморального, корисного та шкідливого, прогресивного та регресивного; з іншого — окремі особистості та спільноти (професійні, етнічні, політичні) трансформують це соціально-економічне середовище, змінюють його показники та стани, вектори розвитку та напрямки трансформацій. Акме-особистість є еталоном, взірцем для наслідування, саме вона здатна змінити суспільство, а громадянське суспільство — країну. На сьогодні переважна більшість країн світу є багатонаціональними, а отже,

визначати акме на рівні окремого етносу є не зовсім правильним, більш теоретико-методологічно обґрунтованим буде розгляд акме саме у контексті спільноти держави. Ми глибоко переконані, що проектування акме на рівні країни може бути здійснено лише після комплексного критичного аналізу кількісних та якісних показників сучасного етапу її розвитку, визначення та визнання їх причин та наслідків. Пропонуємо разом із нами зробити перші спроби на шляху переосмислення новітньої історії нашої країни.

Двадцять три роки тому Верховна Рада УРСР прийняла Акт проголошення незалежності України. Цей акт підтримала переважна більшість громадян — 90,32 %. Це ознаменувало появу нової незалежної держави — України — найбільшої за площею європейської країни. Збігнев Бзежинський назвав проголошення Україною своєї незалежності однією із трьох (поряд з розпадом Австро-Угорської імперії у 1918 р. та поділу Європи на два блоки у 1945 р.) найважливіших геополітичних подій ХХ ст. У той час ситуація в Україні виглядала набагато кращою, аніж в інших колишніх союзних республіках, включно з Росією. Згідно з оцінкою Німецького банку, напередодні розпаду Союзу Україна, завдяки своєму значному економічному і людському потенціалу, мала найкращі шанси для швидкого і порівняно легкого переходу до демократичного суспільства і економічних ринкових стосунків. Здобувши незалежність, український народ заклав передумови побудови сучасної держави, що здійснює економічну, соціальну і гуманітарну політику в інтересах своїх громадян. Проте успадкована з минулого системна криза, повільність процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, на думку вітчизняних та світових аналітиків, негативно вплинула на відтворення і розвиток людського потенціалу країни. Вразливість інформаційного простору щодо зовнішніх впливів, слабка орієнтованість на задоволення суспільних потреб, низький рівень присутності у глобальному медіа-просторі, висока інформаційна і технологічна залежність від іноземних держав та медіа-структур створювала реальні загрози національній безпеці України, які тривалий час залишались поза увагою політичної еліти країни.

На думку сучасних науковців, вітчизняний культурний простір і сьогодні, у часи соціально-економічної та політичної кризи, продовжує продукувати у громадян України істотні *відмінності у світоглядних, ціннісних орієнтаціях, поглядах на минуле і майбутнє кра-*

їни, на шляхи її подальшого розвитку. Присутність у національному культурно-символічному просторі рудиментів імперсько-радянської тоталітарної доби, нав'язаної ззовні, продовжує дезорієнтувати національну свідомість українців. Низька конкурентоспроможність та затребуваність національних культурних індустрій зумовлює домінування у мовно-культурному просторі України зарубіжної культурної продукції, що породжує низку економічних та соціокультурних проблем. Українська культура повільними темпами інтегрується в європейський та світовий культурний простір. Хоча вже багато років тому відомий дослідник української культури І. Огієнко [9] зазначав, що українській культурі з самого початку були властиві відвертість світу, відсутність ксенофобії (боязні чужого) і гуманізм. «Споріднена праця» (за Г. Сковородою [10]) і самопізнання, свобода, заради якої не шкода розлучитися з благополуччям, обмеження життєвих потреб, надання переваги духовному над матеріальним — ось ті рецепти щастя, яких дотримувались і які пропагували провідні українські мислителі минулих років, можливо, саме вони дозволять нам сьогодні вилікуватися від синдрому меншовартості та шароварщини. Впевнені, що саме ці особливості етнохарактеру визначатимуть долю оновленої України як незалежної держави.

На сьогодні Україна залишається промислово-аграрною країною. Вона є одним з провідних експортерів деяких видів сільськогосподарської продукції і продовольства. Народного господарський комплекс країни включає такі види промисловості, як важке машинобудування, чорна та кольорова металургія, суднобудування, автомобілебудування, авіабудування, виробництво техніки, обладнання для електростанцій, нафтогазова та хімічна. Україна є потужним виробником та експортером електроенергії. Налагоджено виробництво ракетноносіїв, супутників та обладнання для дослідження космосу. Нам є чим пишатися, у багатьох сферах ми не поступаємося провідним країнам Європи і світу.

Згідно з результатами ЮНЕСКО [2], станом на 2010 р. на мільйон жителів в Україні припадає 1001–2000 осіб наукових співробітників, що є досить високим показником. За останні 10 років харківські фізики першими у світі сфотографували атом, дніпропетровський «Південмаш» побудував триступеневу ракету-носієй «Зеніт», київські лікарі створили унікальні препарати, які сповіль-

нують розвиток ниркових хвороб, в Інституті надтвердих матеріалів НАН України в 2000 р. створили новий матеріал, за твердістю наступного за алмазом, — карбонітрид бору. І цей перелік можна продовжувати. Проте частка України на світовому ринку наукомісткої продукції залишається меншою 0,1 %, питома вага обсягу виконаних науково-технічних робіт складає біля 1 % ВВП України, інноваційна активність промислових підприємств залишається надзвичайно низькою, матеріально-технічна база наукових організацій швидко старішає. Як наслідок, за даними глобального індексу конкурентоспроможності, у 2013 р. серед 131 країни Україна посідає 84 позицію. Наша країна за останній рік втратила 11 позицій (з 73 до 84), отримавши показник 4,05 бали з 7 можливих. Цікаво, що аналогічну динаміку втрати позицій продемонстрували Уругвай, Єгипет, Гана і Бенін. Трійка лідерів не змінилася порівняно з попереднім роком, адже Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія продовжують утримувати все ті ж 1-ше, 2-ге та 3-тє місця, а найгірший показник дістався центральноафриканській країні Чад.

Щодо населення, то країна перебуває у демографічній кризі з 1980-х років через високу смертність, особливо чоловіків працездатного віку та представників сільського населення, й низьку народжуваність. Стрімке скорочення чисельності населення почалося у 1993 р. як наслідок економічного колапсу. За 1993–2013 рр. чисельність населення України скоротилася на 6,7 млн осіб. Позитивні тенденції в демографії з'явилися у 2002 р., коли почалося повільне зростання народжуваності. В останні роки через демографічну політику держави народжуваність в Україні (11,4 на 1000 населення у 2012 р.) перевищила середньоєвропейські показники, але з причини порівняно високої смертності цього недостатньо для стабілізації чисельності населення. За даними Держкомстату, у 2012 р. загальний приріст населення становив 0,17 % (зокрема, природний — 0,31 %, міграційний — 0,14 %), смертність — 14,5 на 1000 населення (14-те місце у світі), фертильність — 1,46 дітей на жінку (174-те місце). У 2007 р. населення України за швидкістю темпів скорочення обіймало 4-ту позицію у світі. За прогнозами ООН, чисельність населення України до 2050 р. може скласти 30 мільйонів осіб, тобто зменшиться у 1,5 рази [1]. *Ці невтішні показники є, безумовно, наслідками сучасної соціально-економічної та політичної ситуації в країні.*

Більшість населення країни представлена українцями, решта — росіянами та представниками інших національних меншин. Довготривалість їх спільного компактного проживання у регіонах України, з одного боку, сприяла формуванню етнічної толерантності, але з іншого — спричинила проблему регіональної культурно-історичної різноманітності, що найбільше виявляється в особливостях геополітичних, етнокультурних і релігійних орієнтацій. В умовах політичних і соціально-економічних трансформацій різноспрямована соціально-економічна, культурно-мовна, суспільно-політична орієнтація може спричинити активізацію сепаратистських тенденцій із перспективою їх переростання в міжетнічні конфлікти. У 2010 р., за результатами моніторингу, середній індекс національної дистанційованості (за семибальною шкалою) громадян України стосовно різних її етносів (за винятком українців, росіян та української діаспори) був досить суттєвим — 5,2 бала [6]!

За оцінками Світового банку, за підсумками 2012 р. Україна посіла 56-те місце серед 146 країн в рейтингу *індексу економіки знань* (Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings) з показником індексу 5,73. Для провідних країн світу він перевищує 8,21. До першої п'ятірки рейтингу увійшли: Швеція, Фінляндія, Данія, Нідерланди та Норвегія. *Індекс економіки знань* розробляють спеціалісти Світового банку, враховуючи чотири основних критерії: якості стимулювання економіки за допомогою існуючих та нових знань; залучення інновацій та нових технологій до вирішення місцевих потреб та створення нових технологічних рішень; рівня освіченості та професійної підготовки населення; розвитку інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури. За цим показником Україна посідає перше місце серед країн із слабкими середньо-інтегрованими економіками. Це переважно завдяки тому, що країна має високі показники з освіти і професійної підготовленості громадян (21-ше місце в рейтингу). Окрім того, за останній час вражаюче піднявся (на 10 позиції) її рівень стимулювання економіки за допомогою існуючих та нових знань. Показовим є те, що порівняно з індексом економіки знань 2000 р. Україна втратила дві позиції, тоді як Російська Федерація піднялась на дев'ять позицій.

Гальмування економічних реформ спричинили суттєві структурні диспропорції у використанні трудового потенціалу та значне

зростання диференціації доходів населення. Регіональна диференціація рівня людського розвитку призвела до нерівності можливостей та посилення міграційних процесів. Як вже зазначалося, скорочення населення відбувається високими темпами, доповнюючись міграційними втратами населення продуктивного віку та високого професійно-кваліфікаційного рівня, що призводить до прихованого *соціального сирітства та переривання духовного зв'язку між поколіннями*.

У 2012 р. за світовим *індексом людського розвитку (ІЛР)* Україна посіла 78-му позицію зі 187 країн світу. Індекс людського розвитку — це підсумкова міра для оцінювання довготривалого прогресу в трьох основних вимірах людського розвитку: тривалому та здоровому житті, доступі до освіти та гідному рівні життя. Значення ІЛР України за 2012 р. становить 0,74 у категорії «високий рівень розвитку», цікаво, що такий же показник має Македонія. При цьому за період з 1990 до 2012 року значення ІЛР України зросло з 0,714 до 0,74, або на 4 %, чи в середньому приблизно на 0,2 % за рік. Непокоїть той факт, що з 1980 р. в Україні знизилася тривалість життя населення. Водночас експерти відзначають покращення стану освіти в Україні, що позитивно впливає на ІЛР. Проте валовий національний дохід на душу населення з 1990 до 2012 р. зменшився приблизно на 22 %! На сьогодні індекс людського розвитку по Україні нижчий, ніж середній по країнах категорії «високого рівня розвитку», і нижчий за середній по Європі та СНД. Крім того, індекс гендерної нерівності в Україні становить 0,338, що ставить її в індексі за 2012 р. на 57-ме місце серед 148 країн. При цьому, наприклад, Казахстан за цим індексом займає 51-шу позицію. В Україні 2,2 % населення живе у *багатовимірній бідності*, і ще 1 % є вразливим до таких депривацій. Вважаємо, що ці цифри не відповідають дійсності, але навіть за таких показників ми поступаємося за рівнем життя багатьом країнам Європи і навіть Азії. Для порівняння: кількість людей, які живуть у багатовимірній бідності в Казахстані дорівнює 0,6 %.

Зростає чисельність багатих і бідних частин населення, відсутній середній клас, матеріальне становище переважної частини населення України є нестабільним. За статистикою ООН, за межею бідності в Україні перебувають 78 % людей. На зарплатню, нижчу за прожитковий мінімум, живе 22 % працівників у міській та 49 %

у сільській місцевостях. За даними Держкомстату, близько 85 % українців вважають себе бідними. Україна посідає 83-тє місце за рівнем розвитку суспільства, знизившись за останній рік на 7 пунктів рейтингу (дані ООН). Споживчий кошик менший за визнану у світі межу бідності — 17 дол. США на день [1, 2].

Виходячи зі свого європейського вибору, Україна намагається започаткувати процес змін у складні часи політичної та економічної кризи. Ці зміни, на думку експертів, неможливі без впровадження у вітчизняну суспільну практику основних ідей і принципів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Європейської соціальної хартії, покладаючи в основу свого подальшого розвитку інтереси людини, її прагнення жити і творити в гармонії зі своїми загальнолюдськими та національними морально-етичними цінностями, з суспільством і природою. Спираючись на цей підхід, Україні необхідно суттєво *змінити бачення ролі людини в політичному, економічному і соціальному житті країни та сформувати громадянське суспільство.*

Громадянське суспільство на сьогодні розглядається науковцями, зокрема А. Колодій [6], як історичний тип у розвитку суспільства, його конкретна якісна характеристика; як сфера самовиявлення і реалізації потреб та інтересів вільних індивідів через систему відносин (економічних, соціальних, релігійних, національних, духовних, культурних). Громадянське суспільство — це сфера спілкування та солідарності, спонтанної самоорганізації і самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій громадян, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави. Громадянське суспільство можуть утворити лише вільні та рівні індивіди та створені ними добровільні асоціації, зорієнтовані на громадські справи, а також вільна преса як засіб комунікації та самовираження. До основоположних принципів функціонування громадянського суспільства відносять *економічний і політичний плюралізм, особисту свободу, публічність і загальну поінформованість, справедливість і суворе дотримання законів.*

Показовим є те, що Україна є одним із членів-засновників Організації Об'єднаних Націй, а також активним членом понад сорока міжнародних організацій, проте іноді сама порушувала міжнародні закони, які ратифікувала.

Аналізуючи сучасні погляди науковців, можна виділити такі твердження:

- громадянське суспільство характеризується тим, що у ньому є місце як для консервативних, так і для радикальних сил, які виступають його необхідними компонентами;
- громадянське суспільство є відносним соціальним консенсусом за системою *базових соціальних цінностей* (права людини, демократія, плюралізм, правова держава, верховенство закону, власність, соціальна захищеність тощо);
- громадянське суспільство є діалогом різних політичних сил, спрямованих на підтримку, постійне відновлення, *відтворення соціального консенсусу згідно із соціальними умовами, які змінюються*.

До атрибутів громадянського суспільства науковці відносять такі:

- *наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації, наслідком чого є формування сфери громадського (цивільного) життя і громадської думки;*
- організоване громадське (публічне) життя вільних і рівних індивідів, чиї права захищені конституцією та законами;
- незалежні від держави, добровільні асоціації, автономність яких усвідомлена на індивідуальному і колективному рівнях;
- зорієнтованість на громадські інтереси та публічну політичну діяльність, наслідком якої є *кооперація та солідарність між людьми, спілкування на засадах взаємної довіри і співробітництва*.

Також треба зазначити, що громадянське суспільство характеризується виконанням таких функцій, як:

- *самоорганізація громадського механізму для виконання суспільних прав;*
- протидія владним структурам, головного заборона проти можливих спроб узурпації влади;
- засіб соціалізації, що зменшує відчуженість індивідів та орієнтує їх на «суспільно корисні справи»;
- сприятливе суспільне середовище для *поширення громадянської політичної культури* і через неї — для зміцнення демократичного ладу, надання процесові демократизації незворотного характеру.

Стан громадянського суспільства визначається взаємодією багатьох чинників. Важливими серед них є такі: забезпечення свободи особи та особистої ініціативи; відповідальність за наслідки власної діяльності (соціальної, політичної, економічної тощо); здатність індивідів до громадського співробітництва заради індивідуальної і спільної користі та громадянського миру. Переконані, що сьогодні в Україні болюче, але невпинно відбувається формування саме такого громадянського суспільства: суспільства злагоди та миру, відповідальності та взаєморозуміння, співпраці та взаємодопомоги.

Формування в Україні громадянського суспільства, на думку вітчизняних науковців, найтіснішим чином має бути пов'язано з об'єктивацією української національної ідеї, оскільки концепт «громадянське суспільство» не можна розглядати у відриві від концепту «політична нація». Майкл Кеннеді, який прискіпливо аналізував розвиток України після розпаду СРСР та здобуття нею незалежності у контексті пошуку можливостей поєднання громадянського суспільства з демократичним націоналізмом вважав, що *процес націотворення має бути наповнений етосом громадянського суспільства, культурами соціальних спільнот, з притаманними їм цінностями та нормами поведінки*: «аби громадянське суспільство розвивалося, воно має бути сполучене з нацією», і «те, як ідеологія нації поважає приватність... і те, як вона сприяє відвертій публічній дискусії про життєво важливі проблеми... — гарні показники того, наскільки наповнена нація громадянським суспільством» [5, 80–85]. Корнієвський О.А. [7] стверджує, що громадянське суспільство неможливо уявити без національно-культурних, духовних, релігійних та інших цінностей, традицій, звичаїв, символів, стереотипів поведінки тощо.

На думку вітчизняних науковців, зокрема Жулинського М.Г., Рубана Ю.Г. [3], Українській державі вже давно необхідна цілісна політика гуманітарного розвитку, адекватна модернізаційним викликам. При цьому **гуманітарний розвиток** розглядається як модель розвитку, орієнтована на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації.

У політичному вимірі перехід до гуманітарного розвитку передбачає досягнення найвищих ступенів свободи особистості та водночас її *готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду і країну.*

В економічному — постійне зростання частки інтелектуального продукту у національному, утвердження інноваційності як домінуючої моделі економічної поведінки.

У соціальному — створення для людини, як головного національного ресурсу, умов реалізації всіх її можливостей. Виходячи з такого підходу, має формуватися *політика можливостей* в освіті, професійній реалізації, адресність охорони здоров'я і соціального захисту.

У культурному — забезпечення розвитку творчих здібностей людини; актуалізація історико-культурної спадщини; забезпечення широкого доступу до надбань культури; збереження культурного різноманіття.

З огляду на останнє цікавими є погляди сучасного філософа Чарлза Тейлора [12], який першою найбільшою хворобою сьогодення вважає індивідуалізм; другою — розчаклування світу або інструментальне мислення, яке спрямоване лише на зовнішній результат, на ефективність і зовнішню дієвість; третьою — м'який деспотизм влади, яка вже не є тоталітарною, а опікунською, але суть залишається та сама — за мене хтось думає і вирішує. При цьому перше занепокоєння науковця пов'язане з тим, що можна було б назвати втратою смислу, нівелюванням моральних горизонтів. Друге стосується затьмарення цілей перед лицем нестриманого інструментального мислення. Третє пов'язане із втратою свободи. *На нашу думку, на сьогодні існує нагальна потреба у пошуку загальнодержавних смислів, окреслення національних моральних горизонтів, повернення духовної свободи народу.*

Аналіз кількісних та якісних показників, які характеризували до-революційний стан соціально-економічної ситуації в Україні, гостра політична криза та відчайдушне намагання консолідувати націю навколо загальнодержавних проблем, з одного боку, та відсутність об'єктивної загальної картини — з іншого, зумовили ідею проекту «Україна: шлях досконалості». Саме на об'єктивне окреслення та розв'язання актуальних проблем українського суспільства, на вирішення суперечностей між зовнішнім і внутрішнім, духовним і ма-

теріальним, ідеальним та реальним мають бути спрямовано наші спільні зусилля сьогодні.

У європейських мовах дефініція «досконалість» (від латин. завершення) містить у собі уявлення про завершеності, закінченості, сповненості чогось. Поняття «досконалість» виникає на основі ідеї вищої мети чи стандарту, з яким співвідносяться результати діяльності, і визначає реалізованість ідеї або зразка. Під досконалістю може розумітися практична придатність матеріальних чи духовних об'єктів для певних цілей, досягнення поставленої мети, досконалість задуму, вищий ступінь розвитку і, навпаки, лаконічність, простота та гармонійність. В акмеології мова йде про досконалість людини і про шляхи досягнення нею вершин самореалізації. Поняття досконалості отримує змістовну визначеність через поняття морального ідеалу. *Ми ж пропонуємо окреслити ідеал країни, в якій хочеться жити і творити, та віднайти спільний шлях реалізації цього ідеалу.*

Аналіз наукових джерел переконує в тому, що в кожному із запропонованих образів досконалості Аристотеля, Канта, представників стоїцизму та християнства, можна виділити суттєві моменти, з яких складається узагальнене уявлення про засоби самовдосконалення. Перше — самообмеження і особиста дисципліна, друге — стійкість у виконанні обов'язку та свідомому підпорядкуванні себе обраній меті, третє — внутрішня свобода, четверте — вірність етичному абсолюту і п'яте — безперестанні зусилля щодо практичного здійснення ідеалу. *Проектування цих ознак не на окрему людину, а на ціле суспільство, зокрема українське, може сприяти подоланню сучасної глибинної кризи.*

Удосконалення починається з осмислення себе і свого місця у світі, зі свого ставлення до вищих цінностей, з припущення про власну невідповідність цим цінностям. Але щоб подивитися на себе «свіжим поглядом», необхідно звільнитися від власної інерції, бути внутрішньо вільним. Моральна рефлексія означає аналіз самого себе з точки зору належного. *Необхідність виявлення суспільної думки щодо належного в контексті країни, здійснення суспільної рефлексії, визначення ознак акме-соціуму, у якому кожен громадянин отримує не тільки право, але й можливість досягнути найвищих вершин у різних сферах діяльності, спонукала нас запропонувати до реалізації цей проект.*

Напруженості, що виникають, а точніше, негативний та болісний досвід незадоволення потреб та інтересів, змушують як окрему людину, так і соціум загалом замислюватися про себе і своє місце у світі. Але які повинні бути міра невдоволення і глибина страждання, щоб країна звернулася до досконалості? З огляду на суспільний спротив реаліям сьогодення (соціальним, політичним, економічним) ця міра досягнута. На нашу думку, саме зараз існує об'єктивна потреба щодо створення інформаційної платформи, на якій провідні фахівці країни, досвідчені та молоді науковці, експерти з різних питань державотворення, небайдужі громадяни мали б можливість висловити свої думки щодо майбутнього України без цензури та осуду, критики та покарання, вільно та відверто; спільно та неупереджено окреслити проблеми суспільно-політичного, культурного та економічного розвитку країни, виявити існування неприйнятних для демократичної спільноти речей, сформувати загальне бачення майбутнього України як європейської держави з унікальним природним, суспільним та науковим потенціалом, виробити конкретні пропозиції та механізми реалізації, консолідувати українське суспільство навколо національної ідеї, продовжити розбудову громадянського суспільства. Провідна роль у цьому процесі має належати саме науковцям.

Задля підтвердження ролі наукової спільноти у процесах розбудови країни та збереження її цілісності наведемо кілька цитат з наукових праць вітчизняних дослідників, які ще декілька років тому оприлюднювали вкрай точні прогнози щодо можливих сценаріїв розвитку подій в Україні. От один з них. «Регіональною самосвідомістю можна успішно маніпулювати, оскільки регіоналізм має дуалістичний, асоціативно-дисоціативний фундамент. Наприклад, регіон зі сформованою регіональною ідентичністю та соціумом, що володіє регіональною самосвідомістю, з певних причин (економічна криза, ресурсна обмеженість, екологічна катастрофа) не може самостійно вирішувати проблеми. За одним із можливих сценаріїв регіональна політична еліта, намагаючись зняти із себе відповідальність, може звинуватити у своїх негараздах центр, зокрема в узурпації влади, порушенні прав національних меншин, економічному навантаженні тощо. У цьому разі самосвідомість регіонального соціуму спроможна мобілізуватися на вироблення дисоціативного прояву регіоналізму — сепаратизму,

що за наявності сформованої ідеології може призвести до сецесії, тобто до виділення регіону зі складу держави. Сепаратизм може бути й мирним, й із застосуванням насильства. Серед носіїв ідей сепаратизму, як свідчить досвід багатьох країн, зазвичай є етно-сепаратисти — великі та добре структуровані етносоціальні групи» [11, 177].

«За роки державної незалежності українське суспільство у своїй більшості продемонструвало моральну зрілість і відповідальність за стан міжетнічних відносин, які в цілому ґрунтуються на засадах взаєморозуміння та взаємоповаги. Тим самим закладаються надійні підвалини для утворення в ньому усвідомлення спільної національної ідентичності. Безумовно, вона не може бути нав'язана силою чи маніпуляціями. Однак усі важливі й авторитетні інститути суспільства — держава, політичні партії, громадські організації, інтелектуальна еліта, церкви — можуть суттєво посприяти формуванню в поліетнічному суспільстві спільної національної (тобто надетнічної) свідомості.

Політика ідентичності, національного самоствердження України має ґрунтуватися на визнанні непорушності державного суверенітету і територіальної цілісності, налагодженні паритетних, партнерських відносин з іншими країнами світу, що передбачає обстоювання та повноцінне представництво на міжнародній арені органами державної влади інтересів усіх українських громадян.

Для консолідації суспільства та завершення формування української політичної нації, подолання регіональних розбіжностей буде потрібен не один десяток років. Але головне, щоб реалізація цього напрямку була чіткою, послідовною, а дії влади передбачуваними та не залежали від політичного забарвлення, адже цей процес здійснюватиметься протягом тривалого часу, тому сталість базових принципів щодо цього питання є дуже важливою.

Головним питанням стратегічного компромісу Сходу та Заходу держави, формування загальноукраїнської ідентичності є знаходження спільних базових інтересів і цінностей, які б об'єднували всю країну, та чітка державна політика захисту й реалізації інтересів усіх громадян України, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічного походження та регіону проживання.

Складником цього процесу є узasadничення політики ідентичності, що передбачає розроблення адекватних сьогоденню ідей-

но-політичних засад національного самоствердження на ґрунті спільних національних інтересів. Ціннісно-смысловим підґрунтям цього процесу має стати консолідація та конституювання громадян України як представників політичної нації, що уможлиблюється становленням і розвитком громадянських форм організації суспільно-політичного життя. В етнополітичній сфері державна ідеологія має виходити з положення про необхідність сприяння збереженню та розвитку етнічних культур і титульного державотворчого етносу та інших етносів, які мешкають на території України» [11, 329].

«Останнім часом деякими антиукраїнськими силами робляться цілеспрямовані спроби розколоти українське суспільство. Для цього штучно створюються провокаційні інформаційні приводи щодо деяких проблем і питань, на які у суспільстві немає єдиного погляду, — історичних, мовних, культурних, етнічних, релігійних. Унаслідок цього в українському соціумі не вщухають політичні чвари, бракує політичної толерантності та національної солідарності. *Це становить суттєву загрозу національній безпеці України.* Отже, постає необхідність в активній протидії цим небезпечним проявам, від ефективності якої, без перебільшення, залежить майбутнє нашої Батьківщини. Об'єднати суспільство, ставши своєрідним “антидотом” від агресивних інформаційних маніпуляцій, могла б певна державницька національна ідеологія, цінності якої підтримувала б абсолютна більшість громадян» [4, 22].

«Негативний вплив на становлення консолідованої нації, забезпечення цілісності українського суспільства здійснюють політизація етнічності та етнорегіональних відмінностей, діяльність громадських організацій етнічних меншин, спрямована на розкол суспільства за етнорегіональною ознакою, дії окремих представників етнічних спільнот (з мотивів національної нетерпимості та/або під впливом зовнішніх факторів тощо), низький рівень усвідомлення громадянами механізмів демократії участі та самоорганізації у процесі розв'язання суспільних проблем» [4, 27].

Ще раніше англійські вчені Ульріх Бек і Ніклас Луман [13, 14] відзначали, що розділеність титульної нації ускладнює процес національної інтеграції і, як наслідок, розвиток громадянського суспільства. На їхню думку, саме регіонам зі слабкою ідентичністю найбільше притаманна «ностальгія» за колишнім політичним режимом у періоди соціально-економічної кризи.

Таким чином, можна зробити обґрунтовані висновки щодо ролі науковців у своєчасному широкомасштабному інформуванні громадськості стосовно ситуації в країні, у прогнозуванні соціально-економічних ризиків, кризових станів, розробці програм розвитку країни, консолідації зусиль фахівців навколо неї, формуванні громадянського суспільства. Наша Академія має стати прикладом такої соціальної активності та відповідальності.

Джерела

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Доклад о человеческом развитии ПРООН 2013. Возвышение Юга: человеческий прогресс в многообразном мире. — М. : Весь мир, 2013. — 212 с.
3. Жулинський М.Г. Концепція гуманітарного розвитку України [Електронний ресурс] / М.Г. Жулинський , Ю.Г. Рубан. — Режим доступу : <http://www.google.com.ua/search>
4. Зубченко С.О. Гуманітарні цінності як основа для національної консолідації та солідаризації українського народу / С.О. Зубченко // Незалежність України в глобалізованому світі : вектори XXI століття : зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Київ, 22 серп. 2011 р.) : до 20-річчя незалежності України / упоряд. Я.А. Жаліло, С.О. Янішевський. — К. : НІСД, 2011. — 192 с.
5. Кеннеді М. Історична спадщина та громадянське суспільство: альтернативні нації в Східній Європі / Майкл Кеннеді // Сучасність. — 1994. — № 5. — С. 80—85.
6. Колодій А. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні : [моногр.] / А. Колодій. — Л. : Червона Калина, 2002.
7. Корнієвський О.А. Нація і громадянське суспільство / О.А. Корнієвський // Українська політична нація: проблеми становлення : зб. наук. ст. / за ред. М.М. Розумного (заг. ред.), М.Т. Степика, В.М. Яблонського. — К. : НІСД, 2012. — 384 с.
8. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції : [кол. моногр.] : у 2 т. / відпов. за випуск Л.М. Черенько, О.В. Макарова, за ред. Е.М. Лібанової. — К. : ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. — 436 с.
9. Огієнко І. Рятуння України / І. Огієнко ; упоряд., авт. передм. і ком. М. Тимошик. — К. : Наша культ. і наука, 2005. — 464 с.
10. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів. / Г. Сковорода ; за ред. проф. Л.В. Ушкалова. — Х. : Майдан, 2010. — 1400 с.

11. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : [моногр.] / М.Т. Степико. — К. : НІСД, 2011. — 336 с.
12. Тейлор Ч. Етика автентичності / Ч. Тейлор. — К. : Дух і літера, 2002.
13. Beck U. Risk Society. Toward a New Modernity. London: Sage Publications, 1992. — P. 213.
14. Luhmann N. Risk: A Sociological Theory. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1991 .— P. 86.

В статье рассматривается проблема расширения объекта исследования акмеологии до макроуровня отдельной страны. Ставится задача рассмотрения вершинных достижений как отдельного человека, так и общества в контексте развития государства. Отмечается необходимость консолидации усилий научного сообщества для решения проблемы достижения состояния совершенства личностью, обществом, страной.

Ключевые слова: акме-личность, гражданское общество, акме-страна.

The article deals with the problem of expanding the acmeological research object to the individual country's macrolevel. It gives the task to review the top achievements of individual as well as **society in the context of state development**. It emphasizes the necessity of consolidation of scientific community's efforts to solve the problem of perfectibility achieved by personality, society, country.

Key words: acme-identity, civil society, acme-country.